

Memo: Riigireformi Radari kokkuvõtte riigireformi seisust ja väljavaadetest

Kuupäev: 19.03.2019

Sisukord

1. Mis toimus eelmises valitsemistsükli?	1
2. Riigireformi mõiste ja eesmärgid	3
3. Peamised riigireformi ülesanded järgmises valitsemistsükli	4
4. Reformi elluviimine	7

1. Mis toimus eelmises valitsemistsükli?

Eesti riigi juhtimist reformiti ulatuslikumalt enne ELiga ühinemist aastal 2004. Järgmise kümnendi riigivalitsemisele olid iseloomulikud kuluefektiivsuse otsingud. Muutused olid väiksema haardega, alt-üles stiilis ja omavahel nõrgalt seotud. Kõige suurema mõjuga selle perioodi reformiks võib pidada uue avaliku teenistuse seaduse jõustumist aastal 2013.

2015. aasta riigikogu valimisteks oli Eesti sise- ja väliskeskkond muutunud ning erakonnad teadvustasid riigi reformimise vajadust. Taavi Rõivase valitsus lõi riigihalduse ministri koha ja asus ellu viima riigireformi. Sihiks oli haldusreformi elluviimine ja valitsussektori töötajate arvu vähendamine. Lisaks tegeles valitsus bürokraatia vähendamise, asutuste ühendamine ja halduse tõhustamine projektidega (nt finants-, personali- ja palgaarvestuse tsentraliseerimine). Laiapõhjalist reformikava, mis oleks nt demokraatia edendamise meetmete või põhiseaduslike institutsioonide reformimisega tegelnud, siiski ei loodud.

2016. aasta novembris ametisse astunud Jüri Ratase valitsus jätkas haldusreformi – 2017. aasta KOV valimistega paralleelselt jõustasid haldusterritoriaalsed muutused. Eestis on nüüd 64 valda ja 15 linna. Ametnike koguarv KOV-ides on vähenenud üle 300 teenistuskoha ehk ca 10% võrra. Langenud on tugiteenuseid osutavate ametnike või töötajate osakaal ning suurenenud on teenuste korraldamise ja pakkumisega tegelevate ametnike osakaal.

1. jaanuarist 2018 suleti maavalitsused, kelle ülesanded jagati kesk- ja kohaliku tasandi vahel ära, sh on nüüdsest osa ülesandeid KOV-ide ühisasutuste ehk maakondlike liitude ja arenduskeskuste, piirkondlike ühistranspordikeskuste käes. Avalike ülesannete jaotamise debatt jäi siiski pooleli (see küsimus oli sees paljude erakondade 2019. aasta valimisprogrammides). Jüri Ratase valitsus suurendas omavalitsuste tulubaasi, kuid see oli pigem evolutsioon kui revolutsioon. Rahastamise ülevaatamisel jõuti teha vaid pool rehkendust – kuivõrd avalike teenuste (nt koolivõrk, esmatasandi tervishoid, erinevad sotsiaalkaitse küsimused jne) korrastamine alles käib, siis on tarvis rahastamise mudelit tulevikus edasi arendada.

2017. aasta alguses võttis valitsus vastu Vabariigi Valitsuse riigireformi kava perioodiks jaanuar 2017 kuni märts 2019. Peamised tegevuskava meetmed olid: omavalitsuste ühendamine, maavalitsuste sulgemine, riigipalgaliste töökohtade pealinnast väljaviimine, bürokraatia vähendamine, riigiasutuste juhtimise tõhustamine, riigihangete avatumaks muutmine, tugiteenuste konsolideerimine.

Valitsuse riigireformi tegevuskava raames valmistati ette ka riigimajade projekti, mille eesmärk on riigimajadesse kolivate asutuste teenuste integreerimine ja kodanike vaatest ühtse teenusepunkti loomine. Esimene riigimaja avati hiljuti Viljandis. Rapla, Valga, Jõgeva riigimajad valmivad 2020. a. alguseks.

Valitsus viis 2019. aasta jaanuariks pealinnast välja 729 töökohta, millele lisanduvad indikatiivselt 100+ KAM (salastatud) töökohta. Täideti 75% seatud eesmärgist.

Nii Taavi Rõivase kui ka Jüri Ratase valitsused tegelesid bürokraatia vähendamisega. Ellu viidi kolm algatust: ettevõtjate ja riigi vahelise bürokraatia vähendamine, avaliku sektori sisese bürokraatia vähendamine ja tööandjate nullbürokraatia projekt välistööjõu palkamise lihtsustamiseks.

Riik on võtnud eesmärgiks minna üle tegevuspõhisele eelarvestamisele. 2019. aasta alguseks on 150 riigiasutust kaardistanud teenused ja teenuste hinnastamiseks koostatud kulumudelid. Tegevuspõhise eelarvestamise ja tulemuspõhiseks aruandluseks on asutustes võetud kasutusele kuluarvestuse infosüsteem KAIS, mis annab võimaluse koondada raamatupidamise-, eelarve- ja tulemus- ja muu juhtimisaruandluseks vajalikku infot ning koostada graafilisi aruandeid erinevatele juhtimistasanditele. Valitsuse 20 tulemusvaldkonna eesmärgi elluviimiseks on loodud u 50 programmi. 2019. aastal koostatakse 2020. aasta riigieelarve uutel põhimõtetel.

Veebruaris 2017 loodi Riigikogus riigireformi arengusuundade väljatöötamise probleemkomisjon. 2019. aasta jaanuaris võttis parlament probleemkomisjoni eestvedamisel vastu otsuse "[Riigireformi ja hea halduse põhialused](#)". Otsus sisaldab nii üldisi hea halduse väärtusi (nt inimkesksus - tähelepanu ja vahendid suunatakse eelkõige inimestele teenuste pakkumiseks) kui ka veidi konkreetsemaid tegevuspõhimõtteid (nt andmete topelt küsimise keeld või kui ülesannete iseloom lubab, siis soodustatakse kaugtöö tegemist).

Kokkuvõttes oli riigireformi debatt möödunud valimistsükli elavam kui varem. Nt arutas parlament riigireformi küsimusi nõ suures saalis oluliselt tähtsa riikliku küsimusena. Kodanikuühiskonna algatusena tegutses Tööandjate Keskliidu ja mõttekoja Praxis eestvedamisel Riigireformi Radar, mis jälgis valitsuse tegevust riigireformi elluviimisel. Valimistsükli viimasel aastal oli aktiivne Riigireformi SA (RSA), mille eesmärk oli defineerida riigireformi mõiste ja eesmärgid. RSA avaldas [riigireformi kontseptsiooni](#), mis sisaldab hulgaliselt riigi reformimise ettepanekuid.

Valitsemisperioodi lõpus allkirjastas kaheksa erakonda RSA eestvõtmisel ühismemorandumi, millega seatakse riigireform koalitsioonilepingus 2019-2023 üheks poliitilistest prioriteetidest, reformi etappide sisu ja tähtsajad pannakse paika valitsuse tegevuskavas ja nimetatakse riigireformi elluviimiseks vastutav valitsuse liige.

Tabel 1. Spikker: riigivalitsemise poliitikadokumendid ja osalised

Tulemusliku poliitika kriteeriumid:			
Legitiimsus: eestvedajate usaldusväärsus ja poliitiline pühendumus, huvipoolte kaasatus			
Selgus: eesmärkide konkreetsus, ettepanekute tõendus põhisis			
Rakendatavus: muutuste teostatavus, vahendite sobivus senise ja tulevase praktikaga, tulemuste mõõdetavus			
Dokument	Omanik	Kommentaar	Seos tulemusliku poliitika kriteeriumidega
Riigikogu otsus „Riigireformi ja hea halduse alused“	Parlament	Kokkulepe riigireformi väärtustes (nt inimkesksus) ja tegevuspõhimõtetes (nt andmete topelt küsimise keeld)	Tegeleb esmajärjekorras riigivalitsemise legitiimsusega. Dokument aitab tekitada poliitilist pühendumust hoidmaks kinni hea halduse põhimõtetest. Kokku lepitud põhimõtted annavad raami tulevastele strateegiadokumentidele nii riigivalitsemises kui teises poliitikates.
Erakondade ühismemorandum	Kaheksa erakonda	Ühismemorandum on laiapõhjaline kokkulepe poliitikavaldkonna korraldamiseks (alal, mis ei ole strateegilise juhtimise mõttes välja kujunenud).	Peamine eesmärk on legitiimsus ehk poliitilise pühendumuse loomine + laiapõhjaline osaliste kaasamine. Samas panustab ka rakendatavusse – riigireform on mis iganes uue koalitsiooni üks prioriteetidest, valitsuses on vastutav minister.
Riigireformi SA (lõpetab tegevuse mais 2019) kontseptsioon	Sihtasutuse 27 asutajat	Defineerib riigireformi olemuse ja koondab ühe huvirühma laiaulatuslikud ettepanekud riigi juhtimise ümberkorraldamiseks.	Aitab luua selgust poliitikavaldkonnas: dokument sätestab mõisteid, seab eesmärgid, annab riigireformi ulatusele raamid ja teeb konkreetseid ettepanekuid.

		Suur hulk ettepanekuid on justkui "soovide nimekiri", mis peaks andma erakondadele mõtteid oma plaanide tegemiseks.	
Koalitsioonilepe ja valitsuse tegevuskava	Valitsus-erakonnad	Lepe püstitab eesmärgid ja ülesanded, mida omakorda täpsustab valitsuse tegevusprogramm.	Koalitsioonilepe katab kõiki tulemusliku poliitika edutegureid – enim legitiimsust ja veidi ka selgust; rakendatavus on valitsuse tegevuskava roll.
Vabariigi Valitsuse riigireformi tegevuskava	Valitsus ja selle nimel RM, JM, MKM jt ministeeriumid	Täpsustab (uue valitsuse) riigireformi eesmärgid ja tegevusi, loob riigireformile süsteemse aluse	VV riigireformi tegevuskava peaks koalitsioonileppe ja tegevuskava peamised eesmärgid ning tegevused „sisestama“ konteksti ehk tegevuskava konkretiseerib eesmärgid ja nende saavutamise meetmed. Olulisel kohal on seoste loomine + tegevuskavas on rohkem meetmeid ära toodud, mis on vajalikud koalitsioonileppe elluviimiseks. Niisiis on dokument kriitiline, et läbi mõelda kaks hea poliitika edukriteeriumi – selgus ja rakendatavus.
Poliitika elluviimine			
Rahandusministeerium koordineerib teiste ministeeriumide tegevust reformi jooksval elluviimisel. Riigireformi Radar jälgib valitsuse riigireformi eesmärkide seadmist ja tegevuste elluviimist ning annab vajadusel soovitusi.			

2. Riigireformi mõiste ja eesmärgid

RSA kontseptsiooni kohaselt:

- Riigireform on riikluse kaasajastamine, et tagada põhiseaduse preambulis seatud Eesti riikluse kestlikkus ja rahvuslike huvide järgimine pikas perspektiivis.
- Riigireform hõlmab kogu avaliku võimu sektorit, esmajoones keskvoimu ja põhiseaduslikke institutsioone ning avaliku võimu teostamise üld- ehk põhiküsimusi. Kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse reform (haldusreform) ning riigivalitsemise reform on riigireformi osad.

RSA rõhutab, et riigireformiks ei saa pidada jooksvat riigihalduse optimeerimist. Seda tuleb pidevalt teha niikuinii. Riigikogu riigireformi erikomisjon pakub komisjoni tegevuse lõpparuandes alternatiivse vaate öeldes, et riigireform ei saa olla ühekordne akt (nagu rahareform), vaid see on pigem protsess ja pidev tegevus, millel on selged vaheetapid ja eesmärgid.

Siinses memos asume seisukohale, et omajagu tõtt on mõlemas arusaamas: riigi juhtimise arendamisega tuleb pidevalt tegeleda, kuid on perioode, kus lisaks rutiinsele arendustegevusele on tarvis suuremaid muutusi. Põhimõtteliste muutuste aeg on Eestis demograafiliste, tehnoloogiliste, majanduslike jt tegurite koosmõjul käes.

Riigireformi radar tegi tabelis 2 koondi eri riigireformi poliitikadokumentides toodud eesmärkidest. Seoste näitamiseks on lähedase sisuga eesmärgid liigitatud samasse veergu. Rõhutame, et kokkupuutepunktid on üldised ja veidi subjektiivsed.

Tabel 2. Ülevaade riigireformi eesmärkidest eri poliitikadokumentides

Riigireformi Radari arvates peab riik peab olema ...	Usaldusväärne	Võimekas	Jõukohane
Riigikogu otsus „Riigireformi ja hea halduse alused“	Inimesekeskus, põhiseaduse aluspõhimõtteid ei muudeta, õigusselgus ja arusaadavus	Eesti kohanemisvõimelisus	Väiksem halduskoormus, tõhus riigihaldus, selge vastutus

VV riigireformi tegevuskava 2017-2019	Avatud riik – Eesti elanikud on kaasatud otsustusprotsessidesse nii kohalikul kui ka keskvalimise tasandil	Tasakaalus riik – majanduslikud ja regionaalsed erisused pealinna ning ülejäänud Eesti keskuste vahel on enam tasakaalus	Tõhus riik – riiklike ülesannete täitmine on muutunud tõhusamaks
RSA kontseptsioon	Eesti hästi juhitud ergas riik, mis teenib oma rahvast. Inimeste, sh ettevõtlike initsiatiivi, vabaduse ja omavastutuse suurendamine ning seeläbi rahva ja võimu võõrandumise vähendamine	Efektiivsuse ja paindlikkuse parandamine; taotletakse vabanemist aegunust, bürokraatlikust, kulukast või ülepaigutatust ning uute, tõhusate, tänapäevaste ja omariikluse arengu vajadustele kõige paremini vastavate tegevusvormide, tehnoloogiate ning viiside kasutuselevõtmist.	Avaliku võimu sektori kulukuse vähendamine; lisavahendite leidmine ühiskonna arenguks ja muudeks vajadusteks, ohverdamata sealjuures riikluse kvaliteeti

Tabel 2 näitab, et rõhuasetustes on väikeseid erinevusi. Nt RSA eesmärkides on kulukuse vähendamine olulisel kohal. Samas räägib RSA ka uuenduslikest riikluse tegevusvormidest ja tehnoloogiast. Riigikogu poolt sõnastatud riigireformi ja hea halduse alustes on suhteliselt rohkem usaldusväärse seostatavaid väärtusi ja tegevuspõhimõtteid. Jüri Ratase valitsuse riigireformi tegevuskavas oli arviliselt kõige rohkem tõhusa riigi arendamisega seotud tegevusi, prioriteetselt teisel kohal oli riigi tasakaalustamine (nt eri regionaalhaldusega seotud ettevõtmised, töökohtade viimine Tallinnast välja jms) ja kõige vähem panustas valitsuse dokument avatud riigi arendamisele. Kuid oluline on tähele panna, et vaatamata erisustele sõnakasutuses, on eri osaliste väljapakutud riigireformi eesmärkides päris suur ühisosa. See loob soodsa konteksti eesisevate proovikivide sõnastamisele (vt tabel 3).

3. Peamised riigireformi ülesanded järgmises valitsemistsükli

Riigireformi Radar vaatas läbi kõikide erakondade riigireformi valimislubadused ja tuvastas enim käsitletud teemad, mis on kättesaadav memo lisas 2.

Korduvateks teemadeks valimisprogrammides olid:

- 1) Halduskoormuse, bürokraatia ja õigusloome mahu vähendamine;
- 2) Avalike teenuste ühetaolise kättesaadavuse tagamine;
- 3) Haldusreformi lõpuleviimine ehk valitsustasandite ülesannete ja rahastamismudeli ülevaatus;
- 4) Kogukondade rolli kasvatamine ühiskonnas;
- 5) Riigikogu rolli tugevdamine riigi juhtimises;
- 6) Rahvahääletuse ja -algatuse võimaluste laiendamine;
- 7) E-teenuste ja laiemalt e-riigi arendamine.

Järgneva nelja aasta peamised riigireformi ülesanded tulenevad esmajoonel valimisprogrammide ja valitsuse moodustanud erakondade koalitsioonileppes. Riigireformi Radar ei saa anda uuele valitsusele näpunäiteid riigireformi plaanide sisustamiseks. Küll tegime teatava üldistuse ja lõime eri riigireformi sihtidest ülevaate saamiseks tabeli riigireformi plaanidest (tabel 3), võtteks aluseks väga erinevad infoallikad, nagu Radari kolleegiumi varasemad seisukohad, erakondade valimislubaduste ühised nimetajad, järeldused riigireformi seisust, tabelis 1 mainitud poliitikadokumentide soovitusel ning info poolleiolevatest töödest.

Tabel 3. Ülevaade riigireformi eesmärkidest ja tegevustest (PS! väikese mõjuga ülesandeid ei olnud mõtet tabelisse lisada)

Riigireformi Radari visioon. Riik on ...	Tähtis ja pakiline ülesanne – tegele esimese asjana!	Tähtis, aga vähepakiline ülesanne – tee korralik ettevalmistus ja planeeri hoolikalt elluviimine!	Tegevuspõhimõtted ja jooksvad ülesanded
Võimekas			
Kokku on lepitud, milliseid avalikke teenuseid, millises mahus ja millisel valitsemistasandil pakutakse. Riik suudab ette näha rahvusvahelisi ja siseriiklikke arengutrende ning nendega kohaneda. Riik ja valitsemine on avatud värskele ideele, innovatsioonile kõikidel riigivalitsemise tasanditel. Poliitikaprobleemide lahendamisel soositakse (juhitud) uudseid lahendusi ja eksperimenteerimist. Strateegiline juhtimine (planeerimine, otsustamine) on seotud eelarvestamisega ja mõju hindamisega.	Haldusreformi lõpuleviimine fookusega „päris teenuste“ kvaliteedi arendamisel, sh valitsustasandite ülesannete ja rahastamismudeli ülevaatus, et suurendada KOVide (finants-) autonoomiat; kesk- ja omavalitsuse tihedam koostöö teenuste disainimisel ja pakkumisel; KOVide ühtsed tugiteenused (sh koostöös riigiga); IKT võimekuse arendamine Kogukondade ja vabaühenduste teenuste koostöö võimekuse toetamine KOVide vabatahtlike ühinemiste soodustamine	Inimesekesksete ning ennetavate teenuste arendamine: inimene ei pea teadma, kes teenust pakub ja kuhu pöörduda; KOV ja riik teevad sotsiaal-, haridus- või mis iganes muude teenuste pakkumisel tihedat koostööd. Avalike teenuste ühetaolise kättesaadavuse tagamine (selle ülesande tuumaks on teenusstandardite ülevaatus / kokku leppimine ja kodanikele selgitamine). E-teenuste ja laiemalt e-riigi arendamine, sh andmete ühekordse küsimise printsiibi rakendamine; krattide rakkerühma ettepanekute elluviimine; inimete ja ettevõtete vajadustest lähtuvad ja registripõhised teenused.	Riigimajade rajamine maakonnakeskustes, perspektiivis on riigimajadesse ka KOVide teenuste toomine. Riigi palgal olevate isikute töökohad loouakse võimalusel maakondades, soodustatakse kaugtööd. Juhtimise võimekuse tõstmine ehk eesmärgisulguse ja väärtustel põhineva juhtimise toetamine ning nurjatute probleemide lahendamise suutlikkuse arendamine otsustajate seas.
Usaldusväärne			
Poliitikakujundamine ja elluviimine on läbipaistev, otsuseid tehakse võimalikult madalal otstarbekal tasandil (lähimuspõhimõte). Otsused on tõendus põhised ja erinevate osapooltega läbi räägitud, tõstavad õiguskindlust ning vähendavad halduskoormust. Kaasamine on sisuline, olemas on selleks vajalikud oskused ja vahendid. Tehakse koostööd vabaühenduste ja eraettevõtete, kasutusel on uuenduslikud teenusepakkumise ja rahastamise mudelid, mis aitavad leevendada ressursside nappust ning arendada teenuste kvaliteeti, kättesaadavust ja kodanikukesksust.	Arengukavandus tööle, siduda strateegiad eesmärgistatud ja tegevuspõhise eelarvestamisega (TERE). Ühtse valitsemise idee poole liikumine: kuivõrd erakondade valimis lubadused olid siin erinevad, on enne otsustamist vajalik probleemidest arusaamise ühtlustamine, selgete eesmärkide seadmine, alternatiivsete lahenduste kaalumise ja kõikides nende lõikudes sisuka debati mahapidamine. Oluline on valitsemise ühtsuse	Kogukondade rolli kasvatamine ühiskonnas, sh uute koostöömudelite kasutuselevõtt nii poliitikaloomes kui ka teenuste osutamises; vabaühenduste rahastamise hea tava rakendamine. Riigikogu rolli tugevdamine; rahvahääletuse ja -algatuse võimaluste laiendamise ning presidendivalimiste korra muutmise küsimustes probleemidest arusaamise ühtlustamine, selgete eesmärkide seadmine, alternatiivsete lahenduste kaalumise ja kõikides nende lõikudes	Õigusloome heast tavast kinnipidamine, huvipoolte sisuline kaasamine poliitikate kujundamisse, võimalusel lahenduste testimine enne nende täiemahulist rakendamist. Strateegilise juhtimise suutlikkuse suurendamine ehk otsustamiseks vajalike kvaliteetsete andmete baasi edendamine, inimete teadmiste ja oskuste ning asutuste koostöö arendamine, et tõuseks võimekus reageerida muutuvatele oludele.

	suurendamine ka valitsustasandite vahel ja ministeeriumide haldusalade sees.	sisuka debati mahapidamine enne seadusandluse muutmist.	
Jõukohane			
• Keskvalitsuse- ja KOV eelarvest palka saavate inimeste arv järgib töajõuturu trende, riik suudab prognoosida personalivajadust erinevates sektorites. • Riigiaparaadi ülesehitus ja protsessid toetavad valitsuse eesmärkide saavutamist; peaministril ja valitsusel on hoovad poliitikate mõjusaks elluviimiseks ning ressursside ümberjagamiseks. • Valitsemise- ja juhtimise kvaliteet tagab ressursside ja tulemuse parima suhte (<i>value for money</i>). • Riigi palgal olevad ametnikud ja töötajad on asjatundlikud ning pühendunud.	• Halduskoormuse, bürokraatia ja õigusloome mahu vähendamine, sh näiteks: ○ Bürokratia vähendamise / menetluste lihtsustamise projekt ○ Õigusloome mahu vähendamise projekt ○ E-lahendused, mis toetavad bürokraatia/ halduskoormuse vähendamist	• Avalike ülesanne audit (kas ja mis ülesandeid riik peab täitma). • Eelnevaga paralleelselt töökohtade arvu optimeerimise plaan, mis arvestab töajõuturu trendidega ning töajõu ümberpaigutamise vajadusega. • Populaarne eesmärk on olnud avaliku sektori töötajate arvu vähendamine kooskõlas kogu töötajaskonna kahanemisega, seejuures tuleks analüüsida, kas ja kuidas riigipalgaliste arvu optimeerida sektorites, mis ei ole valitsuse vahetu kontrolli all, nt KOVides.	• Riigiasutuste teenustest lähtuv konsolideerimine, sh poliitikate kujundamine tuua (taas) ministeeriumidesse ja kasvatada asutustes rakenduslike küsimuste lahendamise võimekust, andes nende juhtidele selged eesmärgid ja suurema tegevusvabaduse. Sellega paralleelselt: ○ Asutuste tegevusvormide ja riigivara inventuur ○ Tugiteenuseid pakutakse keskselt, tõhusalt ja läbipaistvalt ○ Riigi osaluste valitsemine, sh müük

4. Reformi elluviimine

Kaheksa erakonna ühismemorandumi allkirjastamisega võeti riigireform Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poliitiliseks prioriteediks. Riigireformile sisu andmise ja elluviimise korralduse kirjeldamisel saab kasutada Radari 2017. aasta jaanuaris esitatud skeemi, mida on veidi kohandatud (vt joonis 1)

Joonis 1. Rollide jaotus riigireformi elluviimisel

